

РАДОМАН ЈОВАНОВИЋ (1934-2006)¹

Поштована породицо Јовановић,
Цијењени колеге и сарадници Историјског института,
Поштоваоци личности и научног дјела проф. др Радомана Јовановића,

Припала ми је тужна дужност, али и изузетна част, да као дугогодишњи колега, на овом комеморативном скупу говорим о личности и научном дјелу професора др Радомана Јовановића, који је преминуо 7. марта 2006. године у Подгорици. Ово тужно слово изговарам са пијететом, како у лично име тако и у име Историјског института, као и у име Одбора за историјске науке ЦАНУ и прве генерације професора на Одсеку за историју и географију Филозофског факултета у Никшићу - институција у којима је радио и сарађивао др Радоман Јовановић.

Професор др Радоман Јовановић, наш драги колега и пријатељ, преселио се из живота у вјечност, у трајно сјећање, отишао је из стварног живота да живи у причи и траје у свом дјелу које је доживјело висока признања још за његовог живота. А то је оно што највише може пожељети и досегнути научник, стваралац. Црногорска историографија је његовом смрћу остала без истакнутог ствараоца, историчара суптилног научног нерва, стручњака свестраног образовања. Ми, његови колеге и пријатељи, се растајемо од човјека достојног уважавања, научника кога смо високо поштовали. И његови бивши студенти - данас професори и историчари на раду у разним научним, стручним и културним институцијама - жале свог омиљеног професора, кога ће, увјерен сам, задржати у трајном сјећању као врсног предавача, занимљивог и истинитог тумача црногорске, српске и југословенске историје. Има много људи и изван историјске струке који ће др Јовановића памтити и по томе што

---

¹ Говор на комеморативној сједници Историјског института Црне Горе поводом смрти професора др Радомана Јовановића, 10. марта 2006. године

је знао много чињеница из усмене традиције црногорског народа и занимљиво литерарно о њима приповиједао.

Др Јовановић је у читавом свом животу био узорно етичан човјек, интелектуалац широког познавања не само историјске струке него и историји сродних наука. Посједовао је завидну општу културу, богат народни говор и изванредан књижевни стил изражавања.

У овом часу, када се овим комеморативним скупом, с дубоким поштовањем, заувјек опраштамо од врсног историчара и пријатеља, др Радомана Јовановића, дужност ми је да застанем и да се ретроспективно осврнем на његов седамдесетогодишњи животни ход и, да подсјетим на његову готову педесетогодишњу интелектуалну креативност из које је проистекло историографско дјело трајног научног значаја. Учинићу то, разумије се, много краће, него што сам имао прилике да га представљам научној и културној јавности у својим рефератима за избор у звање ванредног професора (1985) и потом за редовног професора за предмет *Историја Црне Горе до 1918. године* (1990). О цјелокупном његовом научном дјелу и наставничком позиву, вјерујем, писаће се, судити и вредновати у другим приликама.

Радоман Јовановић је рођен 27. јула 1934. године у селу Мосори, општина Даниловград. Основну школу је учио у мјесту рођења, гдје је у угледној родитељској кући стекао лијепо васпитање засновано на темељима још увијек живе патријархалне културе и етике чојства - схватања која су одликовала црногорско друштво. Гимназијско образовање је стицао у Никшићу, Даниловграду и Подгорици (Титограду), гдје је и матурирао 1954. године. Историјске науке је студирао на Филозофском факултету Београдског универзитета и дипломирао са средњом оцјеном 8,65 (1958). У оновременој београдској историјској школи, која је била без премца у Југославији, а и од високог научног угледа међу европским универзитетским историјским школама, захваљујући великим научним именима - академицима: Георгију Острогорском, Виктору Новаку, Васи Чубриловићу, Јорју Тадићу, Михаилу Динићу, Ивану Божићу и њиховим сарадницима - млади Радоман Јовановић је стекао солидно историјско образовање, на чијим основама му неће бити тешко да касније шири и надограђује нова знања, и да се успјешно упућује у тајне научноистраживачког рада.

Као дипломирани професор историје крајем 1958. године запослио се у Државном архиву у Цетињу, гдје је као архивист радио до краја 1961. године. Од почетка 1962. до 1990. године радио је у Историјском институту Црне Горе, гдје је по законској процедури биран од асистента истраживача до научног савјетника.

Радоман Јовановић је академску 1965/66. годину провео на студијском раду на Историјском факултету Московског државног универ-

зитета “Ломоносов”. Тај боравак користио је и за истраживање грађе о црногорско-руским везама и односима од 1711. до почетка 20. вијека, радећи у архивима у Москви и Лењинграду (Санкт Петербургу).

Од 1967. до 1974. године био је главни и одговорни уредник часописа *Историјски записи*, а потом и дугогодишњи члан Редакције.

Докторат историјских наука стекао је одбраном дисертације *Политички односи Црне Горе и Србије 1860-1878. године* на Филозофском факултету Сарајевског универзитета (1972). Учествовао је на научним скуповима у земљи и иностранству са запаженим саопштењима и рефератима. Био је члан редакцијских колегијума у више посебних и периодичних издања.

За ванредног професора Филозофског факултета у Никшићу биран је 1985. године (у хонорарном односу), а од 1990. је редовни професор на истом Факултету, у сталном радном односу, за предмет *Историја Црне Горе средњег вијека до 1918. године*. Пензионисан је 1. јануара 2001. године. За резултате у науци и друштвеном раду одликован је Орденом рада са сребрним вијенцем и Орденом рада са златним вијенцем. За књигу *Политички односи Црне Горе и Србије 1860-1878. године* (Цетиње 1977, стр. 33) награђен је Тринаестојулском наградом.

Др Радоман Јовановић је обављао одговорне функције у Друштву историчара Црне Горе (био је један мандатни период секретар ове асоцијације), био је члан савјета више научних и културних институција. Активно је судјеловао у Међународној комисији за социјалне покрете и социјалну структуру и Југословенском међународном комитету - органима Савеза историчара СФРЈ. Запажена је његова активност и као научног секретара југословенског дијела Комисије за историју бивших СФРЈ и СССР. У два мандата био је члан Наставно-научног вијећа Универзитета Црне Горе. Учествовао је у изради уџбеника историје за основну школу, држао предавања на семинарима за наставнике и професоре историје, гостовао (по позиву) на Филозофском факултету у Скопљу и педагошким академијама у Штипу и Битољу.

Др Радоман Јовановић, у првом реду, био је по вокацији историчар научник. Посједовао је солидно стручно и опште образовање које је успјешно реализовао и у настави историје Црне Горе на Факултету. Био је добар зналац руског језика, а успјешно се служио и француским језиком. Користио се изворном грађом и на латинском језику.

Његово уже научноистраживачко подручје била је историја Црне Горе 19. и прве двије деценије 20. стољећа. Био је врстан познавалац домаћих историјских извора за историју Црне Горе, као и руских извора за црногорско-руске односе 18. и 19. стољећа. То је видљиво из његове поменуте монографије, као и значајне студије *Црна Гора и велике силе*

1856-1860. године (Титоград 1983, 275). Коаутор и сарадник је и у седам посебних издања (*Црна Гора*, Београд 1976; *Историја српског народа*, књ. V-1, Београд 1981; *Црна Гора у међународним односима*, Титоград 1984; *Le Montenegro dans le relations internationales*, Титоград, 1984; *Преглед развоја међународних односа југословенских земаља*, VI свесака; *Преглед међународних уговора, и других аката значајних за међународне односе Црне Горе 1700-1918. године*, Београд-Титоград, 1987; *Жене Црне Горе у револуционарном покрету 1918-1945*, Титоград, 1969; *Битка на Мартинићима, 1796*, Даниловград 1996).

Библиографија његових чланака, прилога и приказа броји више од 80 јединица разног садржаја. Знатан број његових рецензија о рукописима многих аутора, као и реферата за избор кандидата у поједина научна и наставно-научна звања, такође чине дио његовог интелектуалног рада који остаје у архивској грађи Историјског института, Универзитета Црне Горе и других установа културе, или, пак, у папирима појединаца.

У поменутиим студијама и посебним издањима општег карактера испољио је смисао за синтезу што је врхунски квалитет историчара.

Осим универзитетске каријере и већ споменутих признања професор др Радоман Јовановић је почетком деведесетих година 20. стољећа стекао још једно признање - изабран је за члана Одбора за историјске науке ЦАНУ.

И овако, редукована, биографија проф. др Радомана Јовановића јасно говори да је био човјек који је живио живот испуњен стваралаштвом, резултатима и успјесима на научном пољу и универзитетској настави.

Др Јовановић не спада у најплодније наше историографе, али, сигуран сам, његови резултати спадају у најтемељитија историографска остварења. Његово дуготрајно и минуциозно темељно архивско истраживање и промишљање над исказима извора резултирало је бацањем новог свијетла на неке кључне догађаје и појаве из црногорске и српске нововјековне прошлости. Све што је радио, не само у историјској науци, радио је предано и савјесно. Поштовао је историјску истину и њој служио. Био је историчар који се у научном послу дословно држао строгог методолошког начела, научног принципа да је основно да научник утврди и објасни како се и зашто нешто у истину догодило; страном му је било накнадно уљепшавање историјских догађаја, појава и личности. Увјерен је био да само историјска научна критика може да суди о успјеху историчара, а стручни читаоци, књигама и другим историографским радовима. Оно чему је тежио јесте *историјско разумијевање*, а не пуко слагање, одобравање или изливање симпатија према догађајима и историјским личностима.

Иако је живио у врло идеологизованом времену, као и читава његова а и млађе генерације, времену када је политика атаковала, и даље атакује, на историјску науку у настојању да њене историографске резултате инструментализује у дневно-политичке сврхе, рекао бих, др Јовановић је успијевао да се сачува идеолошких набоја и да се не отисне низ ту политичко-идеолошку струју. Ријечју, мудро је знао да избјегне политичко-идеолошке замке које су и њега, као и друге историчаре, вребале, а појединце и освајале. Рекао бих, др Јовановић је био историчар који је свој живот посветио историографији, али без потребе да се кроз своје радове идеолошки исповиједа.

Професор др Радоман Јовановић је носио у својој глави ризницу података о прошлости Црне Горе, како оних које је откривао у архивским списима и литератури, тако, ако не и више, и оних које је црпио, сазнавао из колективног и личног памћења, из народне традиције и остатака патријархалне културе. Нешто слично је посједовао и његов раније преминули пријатељ и сардник др Новица Ракочевић. И на та њихова казивања ми смо се могли поуздати у објашњавању појединих догађаја и личности из наше прошлости у недостатку писаних извора. Са смрћу др Јовановића гаси се и тај неисцрпни фонд усмене традиције.

Прилика је да истакнем да је умро одговоран истраживач, етичан поштовалац чињеница, заробљеник података, и у томе је био строг, прије свега, више према себи него према другима. Тачност, поштење и скромност били су његове врлине и у научном и у грађанском животу. Његов поштени однос према историјској истини, професорском позиву, бризи о студентима, уважавање колега и свих других сарадника, понашање у грађанству, служили су, и, надам се служиће, као узор млађима. Његова је карактеристика била и та што је млађе научне посленике ненаметљиво подстицао да раде тачније, боље, да се строго држе чињеница из исказа историјских извора, да историјску истину доказују на темељним, примарним изворима, да се одговорније односе према својим научним и свим другим јавним и друштвеним обавезама.

Др Радоман Јовановић је био човјек благородне нарави, увијек смирен, тих и хуман у опхођењу са људима. Био је човјек богатих природних дарова и њежне осјећајности. Ту осјећајност је нарочито испољавао према својој дивној породици - супрузи Драгици, лијепим и паметним ћеркама, био је њежан стриц и поуздан братственик. У њега су се могли поуздати сви који су му се обраћали за помоћ.

И да поновим, неће бити сувишно, оно што сам на почетку овог свог опраштајног слова рекао. Будући историчари историографије о Црној Гори, када буду разгледније и дубље анализирали целокупно дјело др Радомана Јовановића, увјерен сам да ће га сврстати у ред истакнутих

црногорских историографа. Оно што у овом тренутку могу сигурно изговорити, јесте то да наш драги колега и пријатељ несумњиво остаје да живи у нама и нашим сјећањима, као истакнути научник и професор, као честит, поносит, племенит, пожртвован пријатељ и друг, радознао интелектуалац, писмен историчар. Он је био личност хуманизма и моралног интегритета. Дружење са њим - а то знају сви они који су му били блиски као колеге и сарадници - било је угодно и пријатно, увијек испуњено разговорима за памћење. Васпитан од раних дана у духу патријархалне етике, он је те одлике задржао до краја свога живота, без обзира што је усвајао културу и цивилизацијске манире и погледе савремених интелектуалних средина у којима се кретао и боравио.

Професор др Радоман Јовановић се преселио из живота у вјечност у добу кад је могао још да ствара и да срећно живи у кругу своје дивне породице и својих пријатеља. Па, ипак, он је завршио један “дивно неспокојан живот” као срећан човјек. Остварио је готово све што може у свом животу да оствари човјек. Стекао је завидан углед у историјској науци, заокруживши своје дјело научним порукама које ће дуго трајати. Био је узоран супруг, њежан родитељ, брижљив брат и племенит стриц, поуздан рођак. Оставио је породицу здраву и у свему узорну - потомство које ће кроз генерације бити поносно на овог свог угледног претка. Ријечју, отишао је из овог живота као човјек који је обавио све људске дужности, преселио се из стварности у вјечност, придружујући се тако својим достојним прецима. Испунио је др Радоман Јовановић своју високу мјеру према животу и интелектуалном послу поштено и човјечно, чиме је заслужио трајан спомен. Од 7. марта ове године он се налази у друштву истакнутих људи који трају у књигама, које су оставили у културно наслеђе Црној Гори.

У овом турбулентном времену, у коме поштовање није баш честа врлина, због чега оно бива и најскупља срећа, др Радоман Јовановић је имао снаге и осјећања чојства да уважава и поштује људе, а за узврат је имао среће да буде и жив и, одсада, и мртав поштован и цијењен.

Слава др Радоману Јовановићу - човјеку достојном поштовања!

Академик Миомир Дашић